

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์ความรู้ในด้านการพัฒนาชุมชน มุ่งให้ความสำคัญกับการเสริมพลัง (Empowerment) ให้กับประชาชนในการจัดการตนเองเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐ เนื่องจากสมมติฐานสำคัญประการหนึ่งว่า การจัดการตนเองของชาวบ้านย่อมเกิดขึ้นจากการที่ชาวบ้านรับรู้ความต้องการ และเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองมากที่สุด แนวทางการพัฒนาชุมชนจึงเน้นที่การสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนา การรวมกลุ่มหรือสร้างเครือข่าย และสร้างกิจกรรมการพัฒนาให้เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคมมีบทบาทเป็นผู้หนุนเสริม เป็นพี่เลี้ยง ตลอดจนกระตือรือร้นนักวิชาการ ผู้รู้ต่างๆ ต้องเป็นผู้เข้าไปศึกษาเรียนรู้และหยิบยกองค์ความรู้ที่เกิดจากชุมชนกลับมาเผยแพร่สู่สังคมวงกว้าง

การพัฒนาที่ผ่านมามิได้ให้ความสำคัญกับศักยภาพของชุมชนเท่าที่ควร หากแต่ยังมีปัญหาในแง่ที่ว่า การส่งเสริมที่ผ่านมายังขาดทิศทาง โดยมีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ สนับสนุนให้เกิดกลุ่ม และองค์กรทางด้านพัฒนาทำให้เกิดกลุ่มองค์กรมากมาย กลุ่มเหล่านี้บางครั้งมีความขัดแย้งแข่งขันกันเองภายในกลุ่ม และทำให้ภาพรวมของชุมชนกลุ่มต่างๆ ยังไม่สามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นนั้นแนวทางที่จะทำให้ชุมชนเกิดการจัดการตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้มีการบูรณาการการดำเนินงานของกลุ่มต่างๆ ทั้งภายในชุมชนเอง และระหว่างชุมชน

การนำเอาศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการพัฒนา โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการในชุมชนนั้น ไม่ใช่เรื่องใหม่ อย่างเช่น ในวงการพัฒนาทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและภาครัฐก็เคยส่งเสริมเรื่องธนาคารข้าว ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องการขาดแคลนข้าว โดยชุมชนเองเมื่อประเทศไทยเกิดปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจและได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารโลกภายใต้โครงการ (Social Investment Program (SIP) ก็ได้ส่งเสริมเข้ามามีบทบาทในการจัดสวัสดิการอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยกลุ่มองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีอยู่เดิม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ กลุ่มเยาวชน เป็นต้น เป็นกลไกจัดการความช่วยเหลือที่ได้รับจากธนาคารโลก โดยพยายามที่จะมองกลไกการจัดสวัสดิการที่มีอยู่ในชุมชนเอง และเสริมสร้างให้กลไกดังกล่าวมีความเข้มแข็งสามารถมีบทบาทต่อเนื่องต่อไป (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2550)

ต่อมาเมื่อรัฐเข้ามาดำเนินการจัดสวัสดิการสังคม (Social Welfare) กับประชาชนเป็นหลัก มิติของการจัดสวัสดิการสังคมจึงถูกบีบให้แคบลง คนแต่ละคนต้องได้รับบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น บริการด้านสุขภาพอนามัย บริการด้านการศึกษา บริการด้านที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งมักจะมีข้อคำถามว่า ใครควรจะทำหน้าที่จัดระบบสวัสดิการสังคมให้กับประชาชน และใครควรจะได้รับบริการบ้าง คนทุกคนในสังคมและ/หรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมควรจะได้รับบริการดูแลก่อน ทำอย่างไรที่จะทำให้คนในสังคมได้รับบริการสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึง การจัดสวัสดิการสังคมยังคงเป็นภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบเฉพาะด้าน ได้แก่ บริการด้านสังคม เป็นภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้านการมีงานทำ และมีรายได้ เป็นภารกิจของกระทรวงแรงงาน ด้านการศึกษาเป็นภารกิจของกระทรวงศึกษาธิการ ด้านสาธารณสุขเป็นภารกิจของกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

จากการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาของประเทศ ปี 2570 เห็นว่าทิศทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่การผลักดันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 นั้นจำเป็นต้องออกแบบโครงสร้างทางสังคมให้แข็งแกร่งตั้งแต่ฐานรากโดยปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง วิสัยทัศน์การพัฒนาปี 2570 จากการกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เกิดจากการประเมินสถานะแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศที่สำคัญ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา และที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอีก 20 ปี มีดังนี้ (อำพน กิตติอำพน, 2552)

“คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง มีคุณภาพ สังคมมีความปลอดภัยและมั่นคง อยู่ในสถานะแวดล้อมที่ดี เกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองและแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

โดยมีพันธกิจของประเทศไทย 5 ประการ คือ (1) การพัฒนาต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจประเทศไทยให้พึ่งตนเองและแข่งขันได้ในตลาดโลก (3) ปรับโครงสร้างทางสังคมให้มีความเอื้ออาทรและพึ่งพาตนเองได้ สามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคง ภายใต้อิทธิพลการเปลี่ยนแปลง (4) ร่วมมือกันจัดการทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนต้องดำเนินชีวิตด้วยจิตสำนึกในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและ (5) เสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยควบคู่กับการ

บริหารจัดการที่ดีเพื่อสร้างสันติสุขและความเป็นธรรมในสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552)

ด้วยเหตุที่วิถีชีวิตของคนสัมพันธ์กับชุมชน และธรรมชาติ มีการดูแลช่วยเหลือกันตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการจัดสวัสดิการชีวิตในมิติที่กว้างขวาง การดำเนินการในแนวทางนี้ถือเป็นการสร้างพลังขับเคลื่อนสำคัญในการปฏิรูประบบสวัสดิการพื้นฐานของสังคมไทยให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข บนพื้นฐานวัฒนธรรมไทยที่ส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล การดูแลซึ่งกันและกันในลักษณะของการร่วมเจตีย์ทุกซ์ และเจตีย์สุข ร่วมกันบนพื้นฐานปรัชญาของการดำรงชีวิตแบบพอเพียง การพึ่งพาตนเองมากกว่าการพึ่งพาสวัสดิการ โดยรัฐเป็นหลัก เครื่องมือสำคัญของสวัสดิการชุมชนคือ การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการได้ด้วยตนเอง เป็นกองทุนที่สามารถให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทุกเพศ ทุกวัยในชุมชน ทำให้เกิดความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันของคนในชุมชนท้องถิ่น กองทุนสวัสดิการชุมชนจึงเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงสร้างจิตสำนึกและคุณธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2550)

ในอดีตชุมชนมีการจัดการสวัสดิการช่วยเหลือดูแลกันมาช้านาน แต่ไม่ได้เรียกว่า “สวัสดิการ” อย่างชัดเจนเท่านั้นเอง “แนวคิดสวัสดิการชุมชน” จึงมาจากการรื้อฟื้นทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันบนฐานปัจจัยสี่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) โดยมีบ้าน (หมายถึง หมู่บ้าน หรือชุมชนที่อยู่ร่วมกัน) และวัดเป็นศูนย์กลางทำหน้าที่ดูแลเด็กเล็ก คนเฒ่าคนแก่ ผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่โยงใยวิถีชีวิตของผู้คนเข้ากับธรรมชาติ ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นลักษณะ “ชุมชนสวัสดิการ” ที่มีมาตั้งแต่อดีต ดำเนินคู่กับการจัดสวัสดิการ โดยรัฐเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (สำเร็จ เสกขุณฑ และคณะ, 2549)

จากเครือข่ายดูแลช่วยเหลือกันทางธรรมชาติ (Helping Network) นำมาสู่การรวมกลุ่มมีเป้าหมายที่จะทำเรื่องสวัสดิการชุมชนอย่างชัดเจน โดยชุมชนเรียนรู้การบริหารจัดการทุนในชุมชนที่มี 7 ฐานทุน ได้แก่ (1) ทุนคน (2) ทุนภูมิปัญญา (3) ทุนทรัพยากร (4) ทุนวัฒนธรรม (5) ทุนแรงงาน (6) ทุนเวลา และ (7) ทุนเงินตรา นำไปสู่การจัดสวัสดิการผ่านฐานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น การใช้องค์กรการเงินกลุ่มออมทรัพย์เป็นฐาน วิสาหกิจชุมชน การจัดสวัสดิการฐานทรัพยากรธรรมชาติ การจัดสวัสดิการฐานศาสนา เมื่อชุมชนสามารถจัดสวัสดิการของตนเองได้ จะเป็นตาข่ายรองรับกลุ่มคนที่หลากหลายในชุมชน ดังที่ในอดีตชุมชนก็อยู่ร่วมกันด้วยระบบเกื้อกูลเป็นสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง มีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติมาช้านาน

ในขณะที่ชุมชนเองได้คิดค้นสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งในส่วนที่ชุมชนดำเนินการด้วยภูมิปัญญา และทุนภายในของตนเอง และรูปแบบที่หน่วยงานเข้าไปหนุนเสริมในสิ่งที่ชุมชนคิด/ทำ จนสามารถขยายการเรียนรู้ไปสู่พื้นที่อื่นอย่างกว้างขวางขึ้น และขยายผลไปสู่การฟื้นฟูชุมชนในเรื่องอื่นๆ รูปธรรมการจัดสวัสดิการโดยชุมชน ได้แก่ การใช้กลุ่มออมทรัพย์เป็นฐานในการจัดสวัสดิการนำผลกำไรมาจัดสวัสดิการ การบูรณาการกองทุนต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนนำผลกำไรมาจัดสวัสดิการ การออมหรือตั้งจะวันละบาทเพื่อสวัสดิการ การทำวิสาหกิจชุมชนเพื่อลดรายจ่ายเพิ่มมูลค่าผลผลิต การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ ป่า ชายฝั่ง) ให้สมบูรณ์สามารถเป็นแหล่งอาหาร/สร้างรายได้ การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยใช้กองทุนเป็นเครื่องมือให้ผู้สูงอายุมาร่วมกันคิดรูปแบบสวัสดิการหลากหลาย และเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ ฯลฯ ซึ่งผลการจัดสวัสดิการโดยชุมชนในรูปแบบต่างๆ ล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นถึงการมีระบบโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) รองรับคนในชุมชน ทุกเพศวัย สามารถดูแลผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ให้ชุมชนสามารถช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน อยู่อย่างพอเพียง ลดปัญหาสังคมและความยากจน ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนยังก่อให้เกิดความสามัคคีที่ดีของคนในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความรู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความสุขทั้งทางกาย และทางจิตใจ

แม้ปัจจุบันรัฐได้ให้ความสำคัญและมีนโยบายในการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมให้กับประชาชนเป็นหลัก ซึ่งประชาชนจะได้รับบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต แต่ในทางปฏิบัติ พบว่า การบริการด้านต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐ เป็นภารกิจที่มีหน่วยงานรับผิดชอบเฉพาะด้าน ส่งผลให้มิติของการจัดสวัสดิการสังคมจึงถูกบีบให้แคบลง และเกิดคำถามว่า ทำอย่างไรที่จะทำให้คนในสังคมได้รับบริการสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึง ซึ่งการจัดสวัสดิการชุมชน จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการปฏิรูประบบสวัสดิการพื้นฐานของสังคมไทยให้ประชาชนในสังคมได้รับบริการสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึง และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้สวัสดิการชุมชนยังสามารถเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยชาวบ้าน จากการเรียนรู้บทเรียนและจากการเชื่อมโยงการบริหารจัดการตนเองในเรื่องสวัสดิการชุมชน ไปสู่การบริหารจัดการความคิดและการปฏิบัติที่ทำให้เกิดการฟื้นฟูคน ฟื้นฟูทุนในชุมชนฟื้นฟูวัฒนธรรม/ภูมิปัญญา และฟื้นฟูทรัพยากรต่างๆ ในชุมชน เมื่อโครงสร้างระบบของชุมชนได้รับการฟื้นฟูขึ้นนั้นย่อมสะท้อนให้เห็นว่าสวัสดิการชุมชนนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนได้

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษาในเรื่อง “การจัดสวัสดิการ โดยชุมชน” เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนได้คิดค้นสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งในส่วนที่ชุมชนดำเนินการด้วยภูมิปัญญา และทุนภายในของตนเอง และรูปแบบที่หน่วยงานเข้าไปหนุนเสริมในสิ่งที่ชุมชนคิด/ทำ จนสามารถขยายการเรียนรู้ไปสู่พื้นที่อื่นอย่างกว้างขวางขึ้น และขยายผลไปสู่การฟื้นฟูชุมชนในเรื่อง

อื่นๆ ได้ โดยการวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาจากกรณีศึกษาตำบลหนองแวงโสภพระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีหมู่บ้านในการปกครอง จำนวน 14 หมู่บ้าน และเป็นพื้นที่ที่มีการดำเนินการจัดสวัสดิการโดยชุมชนที่เป็นรูปธรรม มีความเข้มแข็งของกลไกการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน มีการทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจากการมีส่วนร่วมของประชาชนร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่ และมีความชัดเจนในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาบริบทและพัฒนาการของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน
- 2.2 เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน
- 2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน

3. คำถามในการวิจัย

- 3.1 การจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชนมีบริบทและพัฒนาการอย่างไร
- 3.2 การจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชนมีรูปแบบและกระบวนการอย่างไร
- 3.3 จะมีแนวทางการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างไร

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาดำบลหนองแวงโสภพระ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ประชาชนส่วนใหญ่พูดภาษาไทยอีสาน นับถือศาสนาพุทธ มีบางหมู่บ้านที่พูดภาษาไทยโคราช เพราะพื้นที่ตำบลหนองแวงโสภพระ ติดกับจังหวัดนครราชสีมา อยู่ในการปกครองของ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น จำนวน 14 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่ที่มีการดำเนินการจัดสวัสดิการโดยชุมชนที่เป็นรูปธรรม การจัดสวัสดิการพื้นฐานและเชื่อมโยงการฟื้นฟูทุนทางสังคม มีความเข้มแข็งของกลไกการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนร่วมระหว่างชุมชนกับท้องถิ่น มีความชัดเจนต่อเนื่องในการดำเนินการ มีการทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจากการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่

โดยผู้วิจัยมีขอบเขตเนื้อหา ประกอบด้วย บริบทชุมชนทั้งด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรม และพัฒนาการของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชนของตำบลหนองแวงโสภพระ

อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นฐานคิดที่นำไปสู่จุดเริ่มต้นในการสังเคราะห์รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน และกระบวนการของการจัดสวัสดิการชุมชน โดยชุมชนผลการพัฒนาสวัสดิการชุมชน ตลอดจนรูปแบบความร่วมมือระหว่างชุมชนกับท้องถิ่น ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากการจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนแห่งนี้ จะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน และขยายผลเป็นแนวปฏิบัติในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับชุมชนอื่นๆต่อไป

5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยเรื่อง การจัดสวัสดิการโดยชุมชนเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลหนองแวง โสภพระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ไว้ดังนี้

5.1 สวัสดิการชุมชน หมายถึง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในท้องถิ่นในการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน หมายถึง ทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปแบบของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย โดย “เป็นผู้ให้อย่างมีคุณค่าและรับอย่างมีศักดิ์ศรี” เป็นทั้งผู้ให้และเป็นทั้งผู้รับ

5.2 กองทุนสวัสดิการชุมชน หมายถึง กองทุนที่เกิดจากการรวมตัวของประชาชนในพื้นที่ด้วยความสมัครใจ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ในการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชนบนพื้นฐานของความเอื้ออาทรต่อกัน และการเชื่อมโยงการฟื้นฟูทุนทางสังคมที่มีอยู่

5.3 ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง หมู่บ้าน ในตำบลหนองแวง โสภพระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ชาวบ้านมีความผูกพันกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นกลุ่ม องค์กรชาวบ้านที่มีการจัดและรับประโยชน์จากกองสวัสดิการชุมชน

5.4 ระบบสวัสดิการชุมชน หมายถึง ระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในท้องถิ่นในการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน หมายถึง ทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปแบบของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย วัฒนธรรมภูมิปัญญา ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม โดย “เป็นการให้อย่างมีคุณค่าและรับอย่างมีศักดิ์ศรี”

5.5 ความยั่งยืนของสวัสดิการชุมชน หมายถึง การดูแลซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของความเอื้ออาทรต่อกันของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเกิดจากการรื้อฟื้นทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิม การ

ช่วยเหลือเกื้อกูลกันบนฐานปัจจัยสี่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) การเชื่อมโยงเครือข่ายความสัมพันธ์ที่โยงใยวิถีชีวิตของผู้คน เข้ากับธรรมชาติ ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.6 เครื่องมือ หมายถึง รูปแบบ กระบวนการในการกระทำและความร่วมมือของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมสวัสดิการชุมชน

6. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

6.1 หน่วยงานราชการและองค์กรรัฐวิสาหกิจที่มีภารกิจและการทำงานเกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคม องค์กรส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการในท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

6.2 สถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ ที่จัดการเรียนการสอนและการพัฒนาองค์ความรู้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม การพัฒนาระบบสวัสดิการและกระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม เป็นต้น

6.3 องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรชุมชนตลอดจนองค์กร ภาคประชาชนอื่นๆ ที่สนใจเรื่องการพัฒนาสวัสดิการ ทุนทางสังคมและการพัฒนาฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาในเรื่องดังกล่าว

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดสวัสดิการ โดยชุมชนเป็นหลัก ภาคีหน่วยงานหนุนเสริม

7.2 ทำให้ทราบฐานคิดการพัฒนา รูปแบบ กระบวนการ และผลที่เกิดขึ้นจากจัดสวัสดิการชุมชนที่นำไปสู่การฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น

7.3 ได้ข้อเสนอที่เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการ โดยชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น นำไปสู่การปฏิบัติการของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง